

Uwikłany
temperament

Uwikłany temperament

Osobowość • temperament • środowisko

redakcja naukowa

**Magdalena Marszał-Wiśniewska
i Jan Strelau**

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2011

Redaktor prowadzący:
Anna Raciborska

Redakcja:
Magdalena Pluta

Korekta:
Joanna Barska

Projekt okładki i opracowanie graficzne:
Katarzyna Juras

Copyright © by Authors, Warszawa 2011
Copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.,
Warszawa 2011

ISBN 978-83-7383-507-8

Książka dotowana przez Szkołę Wyższą Psychologii Społecznej
w Warszawie

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa
tel./fax 22 826 59 21, 22 828 95 63, 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
<http://www.scholar.com.pl>

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)
Druk i oprawa: Wojskowa Drukarnia w Łodzi Sp. z o.o.

Spis treści

Słowo wstępne	9
----------------------------	---

Jan Strelau

Andrzej Eliaz jako badacz	15
Wprowadzenie	15
Reaktywność jako podstawowa cecha temperamentu	16
Transakcyjny Model Temperamentu Andrzeja Eliasza	21
Wybrane wyniki badań nad temperamentem	26
Podsumowanie	34
Działalność akademicka wykraczająca poza uprawiany obszar badań: Andrzej Eliaz jako Rektor SWPS – z perspektywy własnych obserwacji	35

Anna M. Zalewska, Magdalena Marszał-Wiśniewska

Transakcyjny Model Temperamentu Andrzeja Eliasza	41
Wprowadzenie	41
Źródła Transakcyjnego Modelu Temperamentu	42
Temperament – konstrukt hipotetyczny	47
Temperament jako element systemu regulacji stymulacji – jego wymiary i składowe	51
Proces regulacji stymulacji – formy i poziomy regulacji stymulacji	54
Rola temperamentu w regulacji stymulacji	57
Zmiany temperamentu. Stałość – zmienność przestrzenna a stałość – zmienność czasowa dynamiki zachowań	60
Konsekwencje nieefektywnej regulacji stymulacji	61
Uwagi końcowe	63

Grażyna Wieczorkowska-Wierzbńska

System Regulacji Stymulacji: styl działania, poziom i typ aktywności oraz temperament	71
Wprowadzenie	71
Przedziałowy <i>versus</i> punktowy styl działania	71
Możliwości energetyczne wyznaczone przez temperament	75

System regulacji stymulacji	77
Wartość stymulacyjna	
punktowego i przedziałowego stylu działania	78
Empiryczna ilustracja konsekwencji braku spójności	
w Systemie Regulacji Stymulacji	80
Podsumowanie	88
 <i>Magdalena Marszał-Wiśniewska</i>	
Konsekwencje wewnątrzpodmiotowej spójności/niespójności	
temperamentu i osobowości	93
Wprowadzenie	93
Konsekwencje wewnątrzpodmiotowej spójności	
<i>versus</i> niespójności temperamentu	
z właściwościami motywacyjnymi	98
Konsekwencje wewnątrzpodmiotowej spójności	
<i>versus</i> niespójności temperamentu	
i właściwości wolicjonalnych	104
Uwagi końcowe	114
 <i>Hermann Brandstätter</i>	
Czy większy dobrostan oznacza większy dobrobyt?	
Ekonomiczne, społeczne i osobowe uwarunkowania satysfakcji	
z życia jednostki i zbiorowości	123
Wprowadzenie	123
Wyjaśnienie pojęć „dobrobyt” i „dobrostan”	124
Dochody i satysfakcja z życia	
z perspektywy jednostki i zbiorowości	129
Dobrostan u innych	138
Dobrostan zbiorowości jako cel i kryterium	
ewaluacji polityki gospodarczej i społecznej	139
 <i>Roman Cieślak</i>	
Osobowościowe i poznawcze mechanizmy regulacji	
w kontekście zmiennych psychospołecznych,	
stresu i dobrostanu	147
Wprowadzenie	147
Osobowość a efekty radzenia sobie ze stresem	149
Osobowość a cele życiowe i dobrostan	152
Osobowość a efekty wsparcia społecznego	154

Przekonania o własnej skuteczności i ich rola regulacyjna	158
Podsumowanie	162

Anna M. Zalewska

Stanowisko pracy, reaktywność i płeć jako wyznaczniki zadowolenia z pracy	169
Wprowadzenie	169
Zadowolenie z pracy – element jakości życia w Transakcyjnym Modelu Jakości Życia	170
Mechanizmy wpływu reaktywności na poziom zadowolenia z pracy	174
Stanowisko pracy, reaktywność i płeć a poziom zadowolenia z pracy	177
Podsumowanie	193

Piotr Olaf Żylicz, Włodzimierz Strus

O poczuciu winy i niektórych jego temperamentalnych uwarunkowaniach	199
Wprowadzenie	199
Poczucie winy	200
Poczucie winy a wstyd	206
Temperament a poczucie winy w dwóch koncepcjach	207
Badania własne	211
Podsumowanie	216

Ewa Pragłowska

Temperament w zaburzeniach afektywnych	225
Wprowadzenie	225
Temperament a zaburzenia afektywne	228
Metoda	236
Wyniki badań	238
Dyskusja	245

Lucyna Golińska

W poszukiwaniu optymalnej aktywacji. Reaktywność a nastrój, poczucie zdrowia i preferowane formy spędzania urlopu	251
Wprowadzenie	251
Metoda	257

Wyniki badań i ich analiza	259
Podsumowanie wyników i dyskusja	275
<i>Eleonora Bielawska-Batorowicz</i>	
Zastosowanie psychologii różnic indywidualnych do opisu i wyjaśniania zachowań prokreacyjnych człowieka	279
Wprowadzenie	279
Znaczenie przebiegu ciąży i porodu dla kształtowania się różnic indywidualnych	280
Różnice indywidualne a przebieg wydarzeń związanych z prokreacją	289
Podsumowanie	296
<i>Lucyna Kirwil</i>	
Zależności między agresją a Behawioralnym Systemem Hamującym (BIS) i Behawioralnym Systemem Aktywacyjnym (BAS)	303
Wprowadzenie	303
Metoda	311
Wyniki i podsumowanie	315
<i>Bogdan Zawadzki</i>	
Środowiskowe uwarunkowania ogólnego czynnika temperamentu – analiza międzykulturowa	333
Wprowadzenie	333
Metoda – badane grupy, zastosowane narzędzia diagnostyczne oraz procedura analizy	341
Wyniki badań	346
Dyskusja wyników	354
<i>Benjamin H. Newberry, Julie K. Cremeans-Smith, David B. Fruehstorfer</i>	
Środowisko, epigenetyka, temperament	361
Wprowadzenie	361
Mechanizmy epigenetyczne	366
Dlaczego epigenetyka może mieć wpływ na temperament?	369
Wczesne doświadczenia życiowe	371
Późniejsze doświadczenia życiowe	375
Podsumowanie	376
Noty o Autorach	382